

**АРТЫКУЛЫ
МІКОЛЫ ГАНЬКА**

ПАДПІСЧЫКІ Й ЧЫТАЧЫ «БЕЛАРУСКАГА ЭМІГРАНТА»!

Як і спадзявалася Управа Беларускага Выдавецкага Фонду й Рэдакцыя вашага адзінага друкаванага на амэрыканскім кантынэнце часопісу, вы неадкладна пасыляшылі з матэрыяльнай і маральнай дапамогай «Беларускаму Эмігранту». Управа Беларускага Выдавецкага Фонду ў Канадзе штодзённа атрымлівае заявы ад новых беларусаў разам з дэкларацыямі сяброўскіх складак на выдавецтва газэты. Рэдакцыя газэты атрымлівае лісты з усіх краінаў сьвету, якія выражаюць задаваленьне, радасьць і энтузіязм беларусаў з прычыны выхаду ў сьвет друкаванага «Беларускага Эмігранта». Некаторыя зь лістоў гэных зьмяшчаюцца й будуць зьмяшчацца далей на балёнках «Беларускага Эмігранта». Вашае матэрыяльнае й маральнае падтрыманьне так важнай нацыянальнай беларускай справы, як выдавецтва «Беларускага Эмігранта», зьяўляецца яшчэ адным доказам Вашае нацыянальнае дасьпеласьці й пачуцьця грамадзянскага абавязку.

Але, як ужо ня раз нам прыходзілася давесьці да ведама беларускага грамадства ў Канадзе й за межамі, Управа Беларускага Выдавецкага Фонду ў Канадзе й Рэдкалегія «Беларускага Эмігранта» ня мелі намеру й не павінны выдаваць наш часопіс як месячнік. «Беларускі Эмігрант» павінен быць у найгоршым выпадку двухтыднёвікам. **ЧЫТАНЬНЕ ГАЗЭТЫ Ў РОДНАЙ МОВЕ НЕ ПАВІННА БЫЎ ДЛЯ БЕЛАРУСА, ДЗЕ ЁН НА ЭМІГРАЦЫІ НІ ЗНАХОДЗІЎСЯ, ВЯЛКІМ СЬВЯТАМ — ЯНО ПАВІННА БЫЎ ШТОТЫДНЁВЫМ ЗЬЯВІШЧАМ!** Інакш кажучы, мы павінны спрычыніцца да таго, каб «Беларускі Эмігрант» быў выдаваны кожны тыдзень.

Толькі тады ён здолее задаволіць нашы нацыянальныя патрэбы друкаванага слова ў дзялянках інфармацыі і ўсьведамленьня.

На перашкодзе, каб «Беларускі Эмігрант» выходзіў кажны тыдзень, стаіць недахоп матэрыяльных сродкаў.

Для цікавасці сяброў БВФУК і чытачоў «Беларускага Эмігранта», падпісчыкаў і непадпісчыкаў, падаём некаторыя інфармацыі адносна выдавецтва газеты:

1/ Рэдакцыйная праца.

Рэдкалегія «Беларускага Эмігранта» складаецца з 5-ці чалавек, зь якіх ніводзін не працуе пастаянна пры выдавецтве газеты. Кожны зь іх працуе штодзённа на свой хлеб і ўтрыманьне ў Таронта, а наложаныя на сябе абавязкі ў сувязі з выдавецтвам выконвае вечарамі. Інакш кажучы, ніхто з Рэдкалегіі не атрымлівае ніякае зарплаты за працу ў выдавецтве. Больш таго, усе сябры Рэдкалегіі «Беларускага Эмігранта» зьяўляюцца таксама й сябрамі Беларускага Выдавецкага Фонду ў Канадзе, які ў значнай меры пакрывае кошты выдання часопісу, і плаціць штомесячныя сяброўскія складкі. У сувязі зь некаторымі абвінавачваньнямі з боку непрыхільных нам элементаў, што гэтым стараемся зарабіць на хлеб і нажыць грошы на выдавецтве «Беларускага Эмігранта», падаём тут вышыню месячных сяброўскіх складак у БВФ усіх сяброў Рэдкалегіі: рэдактар, сп-р К. Акула — 3 дал.; адміністратар, сп-р М. Ганько — 5 дал.; сябры Рэдкалегіі: сп-р А. Грыцук — 5 дал., сп-р В. Навіцкі — 2 дал., сп. Т. Салановіч — 2 дал.

2/ Кошты выдавецтва.

Пакрываюцца матэрыяльнымі сродкамі Беларускага Выдавецкага Фонду ў Канадзе й да пэўнай меры аплачваюцца падпісчыкамі з усіх краінаў, дзе ёсьць беларуская эміграцыя. Выданьне газеты разам з рассылкай у тыражы 1 000 экз. каштуе больш 80 дал. Такім чынам, каб «Беларускі Эмігрант» быў выдаваны штодня ў тыражы, прынамсі, 2 000 паасобнікаў, патрабуе мець, прынамсі, 4 000 падпісчыкаў са звычайнай аплатай 2 дал. на год за газету.

«БЕЛАРУСКІ ЭМІГРАНТ» павінен быць тыднявіком, і такі лёзунг павінны паставіць сабе сябры БВФУК, падпісчыкі й чытачы «Беларускага Эмігранта» ўва ўсіх краінах эміграцыі. Каб гэта споўнілася, кожны беларус-патрыёта павінен рэгулярна выконваць наступныя працы й абавязкі:

1. Рэгулярна аплачваць «Беларускага Эмігранта».
2. Здабываць падпісчыкаў спаміж сваіх сяброў.
3. Пашыраць часопіс сярод беларусаў, незалежна ад таго, якіх поглядаў і палітычных перакананьняў яны трымаюцца. Сярод беларусаў-камуністаў, беларусаў, што прыльгнулі да гру-

паў польскіх, расейскіх, украінскіх і ўсялякіх іншых нацыянальнасьцяў, ёсьць маса нашых нясьведаных людзей. Якія ня ведаюць праўды аб Беларусі. Жывое беларускае слова не аднаго зь іх верне нашаму народу.

4. Падаваць у адміністрацыю «Беларускага Эмігранта» адрысы ўсіх беларусаў, дзе б яны не знаходзіліся й якіх палітычных поглядаў не трымаліся. Гэта дасьць магчымасьць адміністрацыі часопісу пераслаць ім «Беларусі Эмігрант» беспасярэдне.

5. Заахвочваць беларусаў да складаньня ахвяраў на выдавецтва «Беларускага Эмігранта» і да ўступленьня ў сябры БВФУК. Для гэтага можна выкарыстоўваць сяброўскія сустрэчы, сходкі, выпіўкі, сямейныя сьвяткаваньні, зборкі пры цэрквах і інш.

Нас, беларусаў, ёсьць вельмі шмат. Калі кажны з нас выканае хаця маленькую частку гэтае працы, то ў рэзультате наша агульная праца прынясе нам вялікія вынікі на карысьць усяе беларускае нацыянальна-вызвольнае справы.

ДЫК, СЯБРЫ, ДА ПРАЦЫ!

М. Ганько,

Адміністратар «Беларускага Эмігранта»
й старшыня БВФУК

НАШ ШЛЯХ ДА ДЗЯРЖАЎНАСЬЦІ

Калі перагледзім шлях разьвіцьця народаў, што былі калісь панявольенымі, дык можам знайсці шмат карыснага для нас і навучыцца. Народы й дзяржавы, як Польшча, Чэхаславаччына, Літва, Латвія, Эстонія й шмат іншых здабылі незалежнасьць пасья й Сусьветнай вайны дзякуючы іхнай стойкасьці й адданасьці справе незалежнасьці. Усе яны былі моцна аб'яднаныя навакол сваіх традыцыйных ідэалаў, якія перадаваліся з пакаленьня ў пакаленьне й пасьпяхова даходзілі да сваёй мэты.

Як гэта справа выглядае ў нас? Ці мы ўжо дастаткова падрыхтаваны да аднаўленьня сваёй дзяржавы, ужо раз здабытай і зноў забранай нашымі ворагамі?

Не!

Беларускі Народ вуснамі Ўсебеларускага Кангрэсу ў сьнежні 1917 г. выказаў перад усім сьветам сваю волю да незалежнасьці.

Ён паклікаў выканаўчы ворган — Раду Рэспублікі, якая 25 сакавіка 1918 г. абвясціла Беларусь незалежнай БНР. Народ сказаў сваё слова. Шмат дзяржаваў прызналі БНР дэ-юрэ, а іншыя — дэ-факта. Толькі неспрыяльныя палітычныя абставіны ды недастатковая інфармацыя пра нас сярод Заходняга сьвету перашкодзілі нам замацаваць так добра пачатую справу. Народ пайшоў на няроўнае змаганьне.

Палілася кроў лепшых сыноў нашага Народу, але сілы былі няроўныя. Ворагі здушылі маладую БНР. Пачаліся зьдзекі над нявіннымі людзьмі, каб зламаць іх дух і паняволіць яго на веки. Але не здушылі яны тэй Праўды, за якую ішло й ідзе змаганьне.

Ідэал БНР захаваўся ў сэрцах мільёнаў Беларускага Народу. Ідэал 25 Сакавіка панеслі на чужыну ягоныя творцы — Рада БНР на чале зь яе старшынём Крэчэўскім, а пасля Васілём Захаркам. Ідэал Незалежнасьці верна перахоўваўся найвышэйшым дзяржаўным органам — Радай БНР, якая, хаця й была выгнаная на чужыну на панявер, аднак духам не заламалася. Усе спробы варожых сілаў зьнішчыць праўных носьбітаў нашае дзяржаўнасьці канчаліся на нічым. Рада БНР зь яе старшынём В. Захаркам на чале ператрывала аж да Другой Сусьветнай вайны.

14 сакавіка 1943 г. памёр на чужыне старшыня Рады БНР В. Захарка, перадаючы свае паўнамоцтвы інж. Міколу Абрамчыку як старшыні Рады БНР і Ларысе Геніюш як сакратару Прэзідыюму Рады БНР. Апошняя была вывезена бальшавікамі ў Савецкі Саюз па заканчэньні Другой Сусьветнай Вайны.

У часе Другой Сусьветнай вайны пад нямецкай акупацыяй Бацькаўшчыны ў сьнежні 1943 г. была створаная Беларуска Цэнтральная Рада.

Гітлероўская Нямецчына была пераможаная саюзнымі дзяржавамі. Усе арганізацыі й партыі, што існавалі пры гітлераўскім рэжыме, былі абвешчаны злачыннымі дзейнікамі, якія дапамагалі Гітлеру ў прыгатаваньні й вядзеньні ягонай агрэсіі. Таму зусім правільнай была дзейнасьць БЦР, якая на сваім апошнім паседжаньні ў ліпені 1945 г. разьвязалася, уступаючы месца праўнаму дзяржаўнаму органу Беларусі — Радзе Беларускай Народнай Рэспублікі¹, што магла цяпер адкрыта весці сваю працу.

¹ БЦР аступіла месца Беларускага Палітычнаму Цэнтру, куды ўвайшлі прадстаўнікі ад усіх беларускіх арганізацыяў. Рада БНР была адноўлена толькі ў канцы 1947 г.

Адразу пасля сканчэньня вайны ў 1945 г. нашы дзяржаўныя чыньнікі ў вельмі неспрыяльных умовах пачалі весці працу. Шмат перашкодаў было да пакананьня. Трэ́ было ратаваць людзей ад насільнага вывазу бальшавікамі, арганізаваць лягеры для тых людзей, якія змаглі ўратавацца, арганізаваць культурнае жыцьцё — як школы, прэсу, рэлігійнае жыцьцё й г. д.

Нягледзячы на цяжкія абставіны, былі дасягнутыя вельмі добрыя вынікі. Беларуска камітэты былі прызнаныя нароўні зь іншымі нацыянальнасьцямі, хоць напачатку ніхто не хацеў і слухаць пра нейкіх там беларусаў. Трэ́ было дабівацца й дакаваць, што Беларускі Народ — гэта асобная нацыя, пра якую яшчэ й да гэтага часу мала чулася на Захадзе. (...)

Пасля масавага перасяленьня й асяленьня нашай эміграцыі на новых мясцох, трошкі акрэпшы пасля бесталковага змаганьня ў Нямецчыне, некаторыя галавары пачалі шукаць новых рэцэптаў для асягненьня згоды й замірэння паміж ужо існуючымі двума лягерамі. Кідаючы крылатыя покліч «Беларусь перадусім!» і жанглюючы словамі «Патрыёт» і «патрыятызм», лаючы бруднай лаянкай усіх, на гарызонт выплывае чудовішча, ахрышчанае «трэ́цяй сілай». Я сказаў бы ня трэ́цяй, а нячыстай сілай. Бо ва ўжо падзеленым на два лягеры беларускім грамадстве тварыць трэ́ці лягер ёсьць яшчэ большым бязглузьдзем, чымся ўваскрасаць ізь мёртвых БЦР. Можна сьмела сказаць, што людзі, не жадаючы добра для свайго народу й Бацькаўшчыны, а шукаючы сабе кар’еры, маглі пайсьці на штось падобнае. Усялякія зьмены й рэцэпты, прапагаваныя гэтымі псэўданароднікамі, пойдучь толькі на карысьць нашым ворагам.

Прызнаньне твору акупанта або стварэньне нейкай новай рэпрэзэнтацыі азначала б страту нашай традыцыі, якая так высака цэніцца іншымі. Беларускі Народ выказаў сваю волю 25 сакавіка 1918 г. і даў заповіт нам яе выконваць. Мы толькі маленькая частка народу, і ягонае волі зьмяніць ня маем права. Тварэньне ўсё нейкіх новых сілаў і шуканьне забалочаных сьцежкак, як ужо паказала практыка, нічога нам не дае.

Кожны новы твор аслабляе наш патэнцыял сілаў у змаганьні. Калі мы будзем разьбітыя на некалькі маленькіх неаўтарытэтных арганізацыяў па цэлым сьвеце, ніхто з намі не захоча гаварыць і лічыцца. Без адзінай праўнай дзяржаўнай рэпрэзэнтацыі мы толькі эміграцыя, а не змагары за волю й незалежнасьць нашае Бацькаўшчыны. Нашым ворагам толькі й патрэбна, каб нас разьбіць знутры, зьнішчыць нашу традыцыю й сымбаль дзяржаўнасьці БНР, а тады яны будуць сьмела намі гандляваць,

як ім спадабаецца. Хто будзе гаварыць у імені беларускага народу? Трэцяя ці чацьвёртая сіла? Іх могуць спытаць: хто вам даў мандат гаварыць ад імя народу й хто вы такія?

Таму нам застаецца толькі адзіны шлях да дзяржаўнасьці — гэта шлях, па якім ужо 34 гады ідзе воля Беларускага Народу — шлях Беларускае Народнае Рэспублікі!

1952 г.

ГРАМАДЗКІ БОЛЬ

Кожны год на Агульным Зьездзе ЗБК ставілася, абгаварвалася й без канца валкавалася пытаньне куплі Беларускага Дому ў Таронта. Аднак справа пасоўвалася наперад вельмі марудна: бесьперапынныя інцыдэнты, сваркі, закалоты адцягвалі ўвагу сяброў і кіраўніцтва ЗБК. І толькі тады, калі гэная «грамадзянская вайна» супынілася, калі ініцыятары закалоту, пасья бясплодных намаганьняў захапіць ЗБК у свае рукі, выйшлі зь ягоных радоў, стварыўшы сваю «дэмакратычную кананічную» арганізацыю — ЗБК за самы кароткі час зрэалізавала так вялікую й патрэбную справу. Пасья інтэнсіўнае працы вясной гэтага году Галоўная Управа ЗБК у ліпені месяцы купіла свой собскі дом у Таронта — першы грамадзкі Беларускі Дом на Паўночную Амэрыку. Знаходзіцца ён на адной з самых ажыўленых вуліц гораду — Дандэс-вэст — у цэнтры пасяленьня новых канадзкіх славянскага паходжаньня, блізка парку. Мае ён тры паверхі зь дзесяцьцю пакоямі. У Доме знаходзяцца ўсе грамадзкія беларускія ўстановы ў Таронта: Галоўная Управа ЗБК, Рэдакцыя «Беларускі Эмігрант», канцылярыя Касы Ўзамапомачы й сьвятліца ЗБК. На першым паверсе два найбольшыя й найпрыгажэйшыя пакоі займае царква БАПЦ. Рэшта пакояў занята пад прыватныя памешканьні. У справе куплі Дому трэба адзначыць вялікую ахвярнасьць й заслугу Галоўнай Управы й асабліва ейнага старшыні сп. мр. А. Грыцука, які ўлажыў найболей працы й сваіх собскіх грошай.

Як толькі беларусы Таронта перасяліліся ў собскі Дом, наступным пытаньнем стала арганізацыя прыходу БАПЦ. Пасья кароткага часу прыход БАПЦ быў ужо адкрыты й пачаліся рэгулярныя Службы Божыя кожнай нядзелі. У травні гэтага году прыехаў да нас у Таронта айцец Міхаіл Мацукевіч, які закончыў Вінпэскую духоўную Акадэмію й прыклаў усе свае

сілы й стараньні ў арганізацыі царквы — гэтае духовае апоры Беларускага народу на эміграцыі. У кароткі час царква набрала прыгожы нацыянальны стыль Беларускае Сьвятыні на Бацькаўшчыне: прыгожа выразьбленыя Царскія дзьверы, надзвычайна ўмелае й мастацкае афармленьне ў чыста беларускім стылі, даматканья вышыванья ручнікі яшчэ з бацькаўшчыны, штучныя й жывыя кветкі. На асаблівую падзяку пры арганізацыі, будове і ўпрыгожаньні Царквы заслугоўваюць сп-ня др. Раіса Грышкевіч і сп. Т. Курбат, што сваёй штодзённай і адданай працай ды вялікімі ахвярамі спрычыніліся да так прыгожых вынікаў. І хоць якія былі вялікія цяжкасьці ды й ёсьць іх яшчэ няма, але калі беларусы Таронта прыходзяць у прыгожую, хоць і маленькую, але **сваю** Сьвятую Беларускаю Аўтакефальную Царкву — міжвольна ўзносіцца малітва да Ўсывышняга за ягоныя ласкі, што не пакідае нас Сваёй апекай. І калі а. Міхаіл прачульліва й шчыра моліцца за паняволеную Маці-Беларусь і ўсіх беларусаў, па ўсіх кутках зямное кулі расьсеяных — сьлёзы набягаюць на вочы прысутных. Бо пераносяцца людзі думкамі на далёкую Бацькаўшчыну, што стае так блізка тут у Сьвятыні, бо моляцца людзі за свой пакутны народ, за сваіх родных і блізкіх.

21 кастрычніка 1954 г. прыход быў аформлены выбарамі Царкоўнай Рады, у якую ўвайшлі: старшыня сп. Т. Курбат, сакратар сп. Я. Грэскі, скарбнік сп. М. Ганько, ад жанчын сп-ня др. Р. Грышкевіч і настаіцель прыходу А. Міхаіл. Было пастаноўлена ў бліжэйшы час зарэгістраваць Царкву ў канадзкіх уладаў. Царква яшчэ ня мае свайго сьвятога Апекуна-Патрона, але бальшыня прыхаджан пагаджаецца на імя сьвятога Кірыла Тураўскага — Беларускага Златавустага.

Зараз Царкоўная рада разам з Галоўнай Управай ЗБК гатуецца да афіцыйнага адкрыцьця й высьвячэньня Дому, якое адбудзецца 20—21 лістапада 1954 г. 20 лістапада а 3 гадзіне папалудні адбудзецца ўрачыстае высьвячэньне Дому, на якое прыяжджае Яго Высокапрэсьвяшчэнства Высокапрэсьвяшчэньнейшы Архіепіскап Васілі, сакратар сыноду БАПЦ. Вечарам гэтага дня адбудзецца вялікі канцэрт, што даюць харавы й драматычны гурткі БАЗА з Кліўленду пад кіраўніцтвам кампазытара праф. М. Куліковіча.

Справа ясная, што беларусы Таронта маюць вялікія даўгі на Доме, маюць непасільныя расходы, часта не хапае грошай, часу, людзей. Але ўсё ж першае й галоўнае ўжо здабыта, а рэшта,

хоць і зь цяжкасьцямі, але пры дапамозе Божай і ўпорыстай працы Беларускай калёніі Таронта, прыйдзе пазьней.

НА ДЗЕНЬ ПАМЯЦІ СЬВ. КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА

У гісторыі кожнага народу час ад часу паяўляюцца выдатныя людзі, якія сваім жыцьцём і творчай працай ня толькі становяцца вялікімі ў сваім народзе, але становяцца вядомымі й слаўнымі ў гісторыі сусьветнай.

Адным з такіх слаўных і шырока ведамых людзей у старыя часы й аж да сьняня быў сьв. Кірыла Тураўскі. Жыў Ён дзесьці ў часы між 1130 а 1183 гт., аднак дакладных датаў на сьняня не захавалася.

Сьв. Кірыла паходзіў з багатай сям'і, але зямное багацьце Яго не захоплівала й, шукаючы духовай дасканаласьці, Ён паступае ў манахі й водле легапісаў быў у манастыры Барыса й Глеба ў Тураве.

Усе свае маладыя гады пасьвяціў вывучэнню Сьвятога Письма й наагул на адукацыю. Маючы ўроджаныя здольнасьці красамоўства й будучы высокаадукаваным на той час чалавекам, сьв. Кірыла Тураўскі свае таленты аддаў на разбудову Праваслаўнае Царквы ды служэньню для дабра свайго Народу. Царкоўныя ўлады, ацаніўшы вартасьці Кірылы-манаха, рукапалажылі Яго ў япіскапа, і Ён быў на япіскапскім пасадзе Турава ў гадох ад 1169 да 1182. За Ягонае прыкладнае жыцьцё й ягоную нястомную працу на карысьць і славу Праваслаўнае Царквы яна кананізавала Яго сьвятым, а дзень Ягонай памяці ўстанавіла абыходзіць дня 11 траўня водле новага стылю, а на царкоўным календары 28 красавіка. Будзе хіба лішнім мне тут старацца шукаць навуковых доказаў, што сьв. Кірыла Тураўскі ёсьць адным зь Вялікіх Айцоў нашай Беларускай Праваслаўнай Царквы, што сьв. Кірыла Тураўскі ёсьць сьвятым менавіта Беларускай зямлі, бо Ён жыў і працаваў на тэрыторыях, дзе аж па сьняняшні дзень жыве Беларускі Народ.

Сьв. Кірыла Тураўскі ў спадчыне па сабе пакінуў шмат пісаных рэлігійных твораў, бо ў тыя часы пісьменства амаль выключна трымалася рэлігійных тэмаў, у выглядзе навукаў на розныя сьвяты або нагоды й два каноны. Некаторыя навукі сьв. Кірылы, або, як іх называлі ў тыя часы, «Словы», захаваліся аж да нашых дзён. Каб нам хоць крыху пазнаёміцца з тво-

рамі сьв. Кірылы, я прачытаю пару ўрыўкаў. Першы ўрывац з твору «Бяседа сьв. Кірылы з манахам Варфаламеем»:

«Браце мой, служы цару зямному, але ніколі не забывайся пра Цара Нябеснага: многія, бо бязгрудыя, славячы зямнога цара дзеля карысьцяў, скоро будуць пазбаўлены славы й пойдучь на дно пекла. Браце мой, дбаючы пра мірскае, слухай голас Божы: прабываючы ў цемры, сьпяшы да сьвятла. Браце мой, бачучы нявольнікаў цела, што прыгожа жывуць, не зайздросьці ім: не сумуй зь беднаты твае, гледзячы на ўбогасьць рызаў сваіх, але лепш хадзі свабодны ў іх, чым паняволены ў другіх...»

Да гэтае цытаты я дазволю сабе вярнуцца пад канец майго кароткага рэфэрату яшчэ раз.

Другі ўрывац з «Слова на 1-ю нядзелю вялікага посту», дзе сьв. Кірыла выказвае свае клопаты аб пакрыўджаных:

«Бачу бо, што многія б'юць сваіх слугаў несправядліва, пакуль не прададуць паганам. Бязумны, акаянны, каго ты выгнаў у паганства-рабства дзеля малага прыбытку? Такого ж чалавек, як і сам, болей таго — хрысьціянна! Сын Божы прышоў зь неба й Кроў Сваю Боскую праліў дзеля спасеньня чалавека, ты ж, працівячыся Богу, асьвячомага Хрыстом чалавек забіваеш ды забіваеш ня толькі цела, але й душу! Калі не пакінеце гэтых сваіх учынкаў шатанскіх, дык ня месца вам у Царкве Сына Божага, аж пакуль не ачысьціце сябе пакаяньнем...»

Над літаратурнай будовай ды зместам у сьняняшнім нашым разуменьні я загрымоўвацца ня буду, ды не ўважаю сябе за аўтарытэт, каб аж так глыбока падыходзіць да творчасці сьв. Кірылы, аднак, апіраючыся на ўсім вышэй сказаным, мусім прызнаць, што ў гісторыі Беларускае Праваслаўнае Царквы й гісторыі Беларускага народу наагул постаць сьв. Кірылы Тураўскага — гэта апора, стойп нашай самабытнасьці, наша краса й гонар. Мы мусім ведаць пра слаўнага нашага прашчура, ганарыцца ім і шанавачь памяць Яго!

Пра веліч постаці сьв. Кірылы Тураўскага сьведчыць і тое, што нашыя суседзі на гвалт уключаюць Яго ў сваю гісторыю.

Беручыся за падрыхтоўку гэтага майго кароткага рэфэрату, я пачаў шукаць крыніцаў, зь якіх мог бы скарыстаць. Зь Беларускага боку я знайшоў тры артыкулы, што былі друкаваныя ў «Голасе Царквы» пра гісторыю Беларускай Царквы й сьв. Кірылу Тураўскага, і адзін артыкул, што друкаваўся ў «Гэ Джурнал оф Бельорусіян Стадыс» па-ангельску й выключна пра сьв. Кірылу Тураўскага. Гэтага матэрыялу мне мо й хапіла б, але, каб ня быць аднабаковым, я пашукаў яшчэ й знайшоў вось

што. У «Гісторыі Рускай Гісторыі» Н. Тальберга ўспамінаецца пра сьв. Кірылу Тураўскага, але як пра сьв. Кірылу Рускай Царквы й рускай зямлі, хаця ў тых часы Руская Царква й расейская дзяржава як такая яшчэ не існавалі. Ізноў жа ў «Нарысе гісторыі Украінскай Праваслаўнай Царквы» Івана Власовскага аўтар даказвае, што сьв. Кірыла Тураўскі быў і ёсьць сьвятым Украінскае Царквы й паходжаньня ўкраінскага. Гэтыя факты заставілі мяне задумацца, і я прыйшоў да выснаву: мусіць, мы, беларусы, маем сапраўды вялікі духовы скарб у спадчыне й асобе сьв. Кірылы Тураўскага, што нашы суседзі таксама падлабуньваюцца пад Яго й за ўсялякую цану хочуць прысвоіць. Абсалютная праўда! У спадчыне й асобе сьв. Кірылы Тураўскага мы маем вялікі духовы скарб, зь якога кожны беларус і беларуска, дзе б яны ні знаходзіліся, павінны браць прыклад ды чэрпаць з крыніцы мудрасьцяў, якія Ён нам пакінуў.

Ды ня толькі ў нас у гісторыі Беларускай Праваслаўнай Царквы ёсьць адзін сьв. Кірыла Тураўскі. Ад старадаўніх часоў аж да нядаўна нашы слаўныя продкі дбалі пра свой народ і стараліся даць яму духовую апеку а й за ўсялякую цану будавалі праваслаўную Царкву — Царкву беларускую.

На жаль, беларускі народ, трапіўшы ў нявольную фізычную, таксама трапіў у нявольную духовую, і многія нават па сяненьяшні дзень, будучы вольныя фізычна, застаюцца духовымі нявольнікамі надалей. Мала таго, будучы рабамі самі, яшчэ на гвалт стараюцца зацягнуць у духовае рабства іншых. Навонкі нібы сьведамыя і ўсебакова разьвітыя, людзі ніяк ня могуць пазбыцца нам ворагамі накінутай няволі духовай, робяць вялікае зло для нашага народу й для ўсяго людзтва наагул, калі яны застаюцца рабамі ды ўводзяць у рабства іншых, гэтым самым падтрымоўваюць зло, якое гнобіць наш народ на Бацькаўшчыне. І гэта тое самае зло, зь якім змагаўся наш слаўны прашчур сьв. Кірыла Тураўскі. Як вы чулі раней у першай цытаце, Ён ужо тады даваў нагану нявольнікам духоўным. Чаму ж цяпер, у часы сусьветнага вызваленьня фізычнага ўсіх народаў маларазьвітых, наш народ мае заставацца ў няволі фізычнай і духовай?

Гэтакі стан рэчаў будзе трываць так доўга, ад пакуль мы ўсе ня будзем мець сільнай волі да свабоды фізычнай, аж пакуль мы ня будзем вольнымі духам. А мы маем на гэта права й падставы. Апіраючыся на спадчыне Вялікіх і слаўных Айцоў Беларускай Праваслаўнай Царквы ды вялікіх і слаўных гістарычных постацяў нашага народу ды маючы сільную й нязломную веру ў нашу праўду, мы здабудзем лепшую долю для свайго

народу, ня ходзячы па чужых прымаках і ня гнучы сьпінаў у нявольніцкіх паклонах. Нам трэба быць гордымі сваёй гісторыяй. Нам трэба ганарыцца слаўнымі нашымі продкамі, якія славяцца на цэлы сьвет. Мы мусім ведаць пра нашу прошласць, каб маглі збудаваць лепшую будучыню.

Таму сяненья, у дзень памяці сьв. Кірылы Тураўскага, нашага слаўнага продка й патрона нашай парафіі, мы ўсе павінны сабе пастанавіць за заданьне: як праваслаўныя хрысьціяне быць моцнымі ў веры й змагацца з усялякім злом. Любіць сваю царкву, гэта значыць Беларускую Аўтакефальную Праваслаўную Царкву, зь Яе Ярархіяй і Духавенствам і іх падтрымоўваць як толькі мага, бо яны працуюць для добра ўсяго Беларускага Народу й добра ўсяго людзтва. Любіць усё сваё ды смела й адкрыта змагацца з тымі, хто нам творыць зло ды шкодзіць нашай Сьвятой Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве.

Гэткімі чынамі й такімі паводзінамі мы найбольш уцешым нашых слаўных сьвятых, у тым ліку й сьв. Кірылу Тураўскага, якія будуць заступацца за нас перад пасадам Усемагутнага Госпада.

11 траўня 1969 г.

БЕЛАРУСКАЯ АЎТАКЕФАЛЬНАЯ ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА

Каб магчы гаварыць пра аднаўленьне Аўтакефаліі Беларускай Праваслаўнай Царквы, абавязкава трэба хоць крыху глянуць на гісторыю праваслаўнай Царквы на землях, якія ў гістарычным працэсе ўваходзілі ў склад Вялікага Княства Літоўскага, гэта значыць, старой беларускай дзяржавы, што пазьней апынуліся ў складзе Маскоўскай Імпэрыі, хоць праз кароткі час незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі, Савецкай Беларусі й, нарэшце, пэрыяд Другой Сусьветнай вайны й часы пасьляваенныя — эміграцыйныя.

Праваслаўная вера прыйшла на Беларусь з Грэцыі на гэтак званым «Шляху з варагаў у грэкі» яшчэ за часоў тварэньня Полацкага Княства. Адтуль пашыралася на іншыя землі, зь якіх пазьней было аб'яднана Вялікае Княства Літоўскае. І ўжо за вялікага князя Лютавера (1282—1295) у 1291 г. засноўваецца першая беларуская мітраполія зь сядзібай у Наваградку, першым мітрапалітам якой быў Тэафіль (грэк з паходжаньня). За

вялікага князя Гедыміна (1315—1341) у 1316 г. канчаткова афармляецца Беларуска мiтраполія зь мiтрапалітам Тэафіліам на чале й была зацьверджана канстантынопальскім патрыярхам Іванам XIII і занесена на сьпісак Канстантынопальскага патрыярхату на 82-м месцы.

Вялікае Княства Літоўскае, шукаючы саюзьніка, каб барацьба ад бесьперапынных нападаў крыжакоў з захаду й маскалаў і татараў з усходу, уступіла ў дзяржаўную вунію з Польшчай. Як роўныя партнэры на працягу больш стагодзьдзя ў гармоніі разьвіваліся кожны сваім шляхам. Пазьней, аднак, польская шляхта, маючы большыя прывілеі, пачала рабіць шкодныя ўплывы на беларускае баярства, і тое ў пагоні за прывілеямі пачало пераходзіць у рыма-каталіцкую веру, і ўжо за 165 год па сьмерці вялікага князя Вітаўта пад націскам шляхты й баярства яраархія Беларускай Праваслаўнай Царквы, ведамая як Наваградзкая мiтраполія, пераходзіць у юрысыдыкцыю Папы Рымскага, што й называецца Царкоўнай Вуніяй.

Аднак ня ўся яраархія пайшла за прывілеямі ды паддалася юрысыдыкцыі Рымскага Папы. Япіскапы Гедэон Балабан і Міхаіл Капыстэўскі адмовіліся сваёй згоды й сталі моцнымі абаронцамі Праваслаўнае веры. Пасьля пераходу яраархіі да Рыму пачалося даволі жорсткае змаганьне за й супраць вуніяцтва. Часамі й месцамі яно прыбірае характар жорсткіх і крываваых расправаў уладаў з насельніцтвам, а насельніцтва, браўшы прыклад ад запароскіх казакоў, жорстка распраўлялася з прасьледавацелямі.

Такія адносіны трывалі аж да канца незалежнасьці Рэчы Паспалітай. Пасьля падзелу яе маскоўскія цары пачалі спачатку лагодней, а пасьля больш востра адварачваць вуніятаў на праваслаўную веру, і 12 лютага 1839 г. афіцыйна вунія была зьліквідавана. Непаслухмянае духавенства было выслана за межы Беларусі, найчасьцей на Сібір альбо ўглыб Маскоўшчыны, а вернікаў казацкімі нагайкамі наварачвалі на веру бацькоў Цара.

Крыху адыду ад тэмы ў гэтым месцы, каб падаць некалькі цікавых гістарычных фактаў з гісторыі Маскоўскай Праваслаўнай Царквы.

Летам 1588 г. Маскву наведаў канстантынопальскі патрыярх Ерэмія. Маскоўскі цар Хведар загадаў патрыярха арыштаваць і вымусіў ад яго ўстанаўленьня Маскоўскага Патрыярхату. Да 1652 г. у Маскоўшчыне была гэтак званая стараабрадзкая Праваслаўная Царква, дзе было шмат гарэзіі ў параўнаньні

да Праваслаўнай Царквы Грэцыі й нашай Беларускай. Хрысьціліся двума пальцамі, просьвірак на праскаміды ўжывалі ня пяць, многа ўставак у малітвы, ня згодных з праваслаўнымі канонамі й г. д. Толькі ў 1652 г. за маскоўскага патрыярха Нікана Маскоўская Праваслаўная Царква ўвяла рэформы, інакш кажучы, стала сапраўднай Праваслаўнай Царквой, такой, якой мы сяньня яе ведаем. Кнігі й абрады былі большынёй узяты ад Беларускай (Наваградзкай Мiтраполіі) Праваслаўнай Царквы. Пасьля рэформы тых, якія не падпарадкаваліся, маскоўскія цары выгналі са свайго краю, а іх у большыні прыняло Вялікае Княства Літоўскае, і аж да сяньняшніх дзён яны жывуць на Беларусі, і мы іх ведаем як стараабрадцаў або старавераў. За часоў маскоўскага самадзяржаўя ў Беларусь насылялася духавенства з Маскоўшчыны, а яно амаль ня дбала пра духоўную апеку над народамі, а ў большыні было толькі памагатарамі царскіх уладаў, каб такім чынам трымаць у няволі народ ня толькі фізычна, але й духоўна.

Пасьля лютаўскай рэвалюцыі 1917 г., калі пачалося дзяржаўнае адраджэньне паняволеных народаў Маскоўскай Імпэрыі, у тым ліку й Беларускай Народнай Рэспублікі, дык з браку Беларускага праваслаўнага духавенства царкоўнае жыцьцё не адразу магло пайсьці наперад разам з нацыянальным адраджэньнем. Ажно пасьля ўпадку кароткай незалежнасьці БНР і ўжо пад савецкай акупацыяй 23 ліпеня 1922 г. у Менску адбыўся зьезд праваслаўнага духавенства й міран, на якім была абвешчана незалежнасьць Беларускай мiтраполіі з архіепіскапам Мэльхісэдэкам на чале, якому тут жа было прызнана тытул мiтрапаліта. Аднак і тут Масква, ужо чырвоная, паказала сваё сапраўднае аблічча. Хоць у тэорыі Царква была адлучана ад дзяржавы, аднак пры першай спробе царкоўнай незалежнасьці Беларускай Мiтраполіі большавікі ўмяшаліся ў царкоўныя справы, і ў сьнежні 1925 г. мiтрапаліт Мэльхісэдэк быў арыштаваны й пад тэрорам ГПУ прызнаў зьверхніцтва маскоўскага патрыярха. Мерай пакараньня для мiтрапаліта была высылка зь Беларусі ў Краснаярск, але па дарозе якраз у Маскве ён памёр. Хіба на гэтым месцы ня трэба шмат затрымоўваць, каб прыпомніць вам, які тэрор перанясла наша духавенства й вернікі ад часоў большавіцкай акупацыі да часу Другой Сусьветнай вайны. Толькі ў 1933 г. паводле падліку тагачасных сьведак было зьліквідавана каля 2 800 парафіяў і выслана на Сібір або зьліквідавана ў засьценках ГПУ—НКВД каля 3 600 сьвятароў.

За часоў нямецкай акупацыі ў часе Другой Сусветнай вайны ў 1941—1942 г. для Беларускай Праваслаўнай Аўтакефальнай Царквы былі хіратанісаныя япіскапы Афанасі², Павел³ і Філафей⁴. Нямецкія акупацыйныя ўлады ў царкоўнае жыццё не мяшаліся, а нават, можна сказаць, ставіліся часамі прыхільна. Па ўсёй тэрыторыі, дзе толькі было магчыма, пачалі адбудоўвацца храмы й аднаўляцца парафіі. Ад 30 жніўня да 2 верасня 1942 г. у Менску адбыўся Сабор духавенства й міран, на якім была абвешчана Беларуская Аўтакефальная Праваслаў-

² **Апанас (Маргас Антон)**, 08.09.1904, в. Завітая, сёння Нясвіскі р-н Менскай вобл. — 03.11.1984). Магістар тэалёгіі. У сакавіку 1942 г. у Менску высвячоны на япіскапа Віцебскага й Полацкага. Зь лета 1944 г. — на эміграцыі. Перайшоў у юрысдыкцыю РЗПЦ, аднак выкладаў рэлігію ў беларускай гімназіі ў Ватэнштэце, супрацоўнічаў зь беларускай праваслаўнай прэсай, выдаў падручнік Старога Запавету па-беларуску. Празь пераслед беларускіх палітыкаў — прыхільнікаў аўтакефаліі, пры канцы 1940-х з'ехаў у Аўстралію, затым жыў у Буэнас-Айрэсе (Аргентына). У 1966 г. выдаў кнігу *Белорусь в исторической государственной и церковной жизни* (прадмова па-беларуску), напісаўшы ў прысьвячэньні «*Сей труд посвящаю любимой родине, быть может навсегда потерянной для меня, как равно потерян и я для нее*», якая выклікала нападкі сьвятароў РЗПЦ і сьвецкіх шавіністаў, якія й дапусьціць не маглі самастойнасьці беларускага праваслаўя. У 1971 г. Сынод РЗПЦ забараніў чытаньне й распаўсюд кнігі, а яе аўтара адлучыў ад рэлігійнай дзейнасьці, адправіўшы на пэнсію.

³ **Павал (Мяленцеў Трафім)**, 15.11.1880, Архангельская губ. — 19.05.1962). Нарадзіўся ў сям'і дьякана. Быў манахам Салавецкага манастыра, займаўся місіянерскай дзейнасьцю на поўначы Расеі. У 1920—1930-х гг. двойчы рэпрэсаваўся. Падчас нямецкай акупацыі працягваў займацца місіянерскай дзейнасьцю, жыў у Бранску. У 1943 г. хіратанісаны ў япіскапа Бранскага. Зь лета 1944 г. — на выгнаньні. Улетку 1946 г. перайшоў у каталіцтва, атрымаў тытул біскупа Геракліопальскага. Жыў у Бэльгіі. Трагічна загінуў у Брусэлі — зьбіты аўтамабілем.

⁴ **Філафей (Нарко Ўладзімер)**, 21.02.1905 — 24.09.1986). Скончыў тэалогічны факультэт Варшаўскага ўнівэрсытэту, вучыўся ў грэцкай тэалогічнай школе ў Стамбуле. У 1934 г. пастрыжаны ў манах пад імем Філафей. У 1941—1944 гг. жыў у Менску, выконваў абавязкі намесьніка мітрапаліта Панцеляймона. Неаднаразова падваргаўся ціску грамадзкіх дзеячаў і нямецкіх уладаў. Зь лета 1944 г. — на выгнаньні. Разам зь япіскапам БАПЦ перайшоў у лона РЗПЦ, быў вікарыем Нямецкай япархіі РЗПЦ. Ставіўся прыхільна да беларускага грамадзкага жыцця ў Нямецчыне. Памёр у Гамбурзе.

ная Царква. Галавой Сьвяшчэннага Сабору япіскапаў быў выбраны мітрапаліт Панцеляймон⁵. Таксама да БАПЦ далучыўся мітрапаліт Аляксандар Пінскі⁶. Такім чынам, уся Беларусь была па царкоўнай лініі аб'яднаная. Два мітрапаліты й тры япіскапы складалі вышэйшую Ярархію Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы.

Такі стан трываў аж да эвакуацыі 1944 г. Ярархія й духавенства трымалі ў сваёй апецы ўсіх беларусаў, што апынуліся ў Нямецчыне аж да 26 красавіка 1946 г. У гэты сумны дзень уся Ярархія БАПЦ пакінула сваіх вернікаў і перайшла ў юрысдыкцыю Расейскай Зарубежнай Царквы. Тут здавалася, што з-пад гэтакага ўдару наша Царква не ўваскрэсьне. Здавалася, што цёмныя сілы ня толькі зноў авалодалі нашай Бацькаўшчынай, але таксама й тымі людзьмі, якія апынуліся на волі. Аднак сіла й вытрымаласьць некаторай часткі духавенства й вернікаў перамагла й гэты страшны ўдар. Пры дапамозе братняй Украінскай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, якая дэлегавала аднаго са сваіх Ярархаў, архіяпіскапа Сяргея, на саборы ў Канстанцы (Нямецчына) 5 чэрвеня 1948 г. была адноўлена на чужыне наша Сьвятая Беларуская Праваслаўная Царква. Зараз жа знайшоўся ахвярны чалавек, прыняў манахы стан і быў рукапаложаны ў стан сьвятара, а 19 сьнежня 1949 г. у сан япіскапа, якога на сяньня ведаем як архіяпіскапа Васіля. Таго ж самага

⁵ **Панцеляймон (Ражноўскі Павал)**, 20.09.1867, Кастрома, Расея — 30.12.1950), мітрапаліт. Нарадзіўся ў сям'і польскага афіцэра. Скончыў ваенна-інжынэрную вучэльню, афіцэр царскай арміі. У 1897 г. прыняў манаства, скончыў місіянерскія курсы пры Казанскай духоўнай акадэміі. У 1906—1913 гг. — настояцель Маркава манастыра ў Віцебску. У 1913—1920 гг. япіскап Дзьвінскі й Полацкі. З 1920 г. — япіскап Пінскі. За супраціўленьне аўтакефаліі Польскай Праваслаўнай Царквы пазбаўлены катэдры. Падчас нямецкай акупацыі — мітрапаліт Менскі й усёй Беларусі. З-за супраціву беларусізацыі Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы выдалены пад нагляд нямецкіх паліцыйных уладаў у манастыр Ляды (Смалявіцкі р-н Менскай вобл.), потым — у Вялейку. Зь лета 1944 г. — на эміграцыі, жыў у Нямецчыне. Увесну 1946 г. перайшоў пад юрысдыкцыю РЗПЦ, быў кіраўніком Беларускай мітраполіі РЗПЦ. Памёр у Мюнхэне.

⁶ **Аляксандар (Іназемцаў Мікалай)**, 12.08.1882 — 09.02.1948). З 1922 г. — япіскап Пінскі й Палескі. З 1942 г. — мітрапаліт Аўтакефальнай Украінскай Праваслаўнай Царквы, адзін зь яе актыўных стваральнікаў. Зь лета 1944 г. — на эміграцыі. Загінуў у Мюнхэне ў лютым 1948 г. пры нявысьветленых абставінах.

дня пры ўдзеле япіскапа Платона, архіяпіскапа Сяргея й япіскапа Васіля адбыўся Сабор япіскапаў БАПЦ, і такім чынам стала функцыянаваць ярархія й Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква, Царква нашых продкаў стала жыць і развівацца.

Шмат перашкодаў стараюцца нашы ворагі кінуць на шлях нашага рэлігійнага й нацыянальнага жыцця. Выкарыстоўваючы нацыянальную нявырабленасць і маласьведамасць шматлікіх ды слабае азнаямленьне з гісторыяй нашага народу й гісторыяй нашай Царквы, вораг спрытна сее сваю разбуральную прапаганду сярод нашых людзей, каб такім чынам не дапусьціць да адзінства беларускай эміграцыі й масу нашых суродзічаў выкарыстоўваць для сваіх мэтаў. Мэта — не дапусьціць да адзінства рэлігійнага й грамадзка-палітычнага й тым самым аслабіць або й зьліквідаваць наш палітычна-вызвольны рух.

Вораг добра ведае значэньне нацыянальнай Царквы. Навочныя факты даказваюць, што народы, якія маюць свае нацыянальныя цэрквы, стаяць на вельмі высокім узроўні грамадзка-палітычным. Таму, прабегшы павярхоўна па гісторыі нашай Царквы, можна сьмела сказаць, што калі наша Царква апіралася на народ і была падтрымоўваная ўсімі сляямі грамадства, тады й наша дзяржава была моцная й не было пагрозу яе заняпаду. Калі ж вядучыя слаі нашага грамадства пагналіся за прывілеямі й пайшлі шукаць лепшага ў чужых — дзяржава наша перастала існаваць, а народу нашаму пагражала заглада. Таксама калі Царква служыла інтарэсам акупанта, дык народ наш цягне вельмі шмат.

Таму сяньня, калі мы маем сваю моцную беларускую ярархію й сваё духавенства, мы мусім дбаць усе, каб ніякія варожыя сілы не маглі пасеяць зьярны нязгоды або недаверу сярод нас. Трэба ўсімі магчымымі сіламі падтрымоўваць сваю Царкву, падтрымоўваць сваю ярархію й духавенства, а не шукаць шчасьця там, дзе яго не згубілі. Будзьма ўдзячны тым, хто моліцца за нас і за ўвесь народ наш перад Пасадам Усявышшняга. Будзем ганарыцца сваімі дасягненьнямі, шанаваць сваю мінуўшчыну й верыць у лепшую будучыню. Згуртаваныя вакол нашай Сьвятой Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, мы адолеем усе перашкоды, якія час нам прынясе, бо нашай апорай будзе Божая Ўстанова, на якую праз стагодзьдзі апіраліся нашыя слаўныя продкі.

5 кастрычніка 1969 г.

ДВА ГАДЫ ПРАЦЫ ПАРАФІЯЛЬНАЙ РАДЫ ПАРАФІІ ЦАРКВЫ СЬВ. КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА Ў ТАРОНТА

За апошнія два гады Парафіяльная Рада выканала такія сабе пастаўленыя заданьні або прыняла ўдзел у працах, зьвязаных зь беларускім жыцьцём у Канадзе. Пачынаючы ад скромнага Велікоднага разгаўленьня ў 1968 г., зараз жа пасья зладзіла Парафіяльнае Сьвята дня 12 траўня з даволі добрым пасьпехам.

У летнім сэзоне быў зладжаны адзін пікнік на беларускай маёмасьці «Слуцак» і другі на фарме сп. Высоцкага. Парафіяльная Рада супольна з ЗБК купіла ратагар для царкоўнага й грамадзкага карыстаньня.

Зараз жа восеньню 1968 г. пачала справа насьпяваць прыдбаньня кавалку зямлі як грамадзкай маёмасьці дзеля агульнага карыстаньня.

Парафіяльная Рада таксама падняла крокі ў справе здабыцьця новага сьвятара дзеля службы ў БАПЦ, што магло б даць магчымасьць спробы арганізаваць іншай парафіі ў Канадзе або ЗША. Пад канец 1968 г. таксама былі прыняты канчатковыя захады супольна з грамадзкай арганізацыяй ЗБК у справе выкупу доўгу на будынку БРГЦ. У канцы году канчаткова была зрэалізавана купля «Слуцку». Калядныя сьвяты былі адзначаныя — калядоўшчыкі аб'яжджал, і таксама былі арганізаваныя Велікоднае разгаўленьне, Парафіяльнае Сьвята. Інтэнсіўная зборка фондаў на сплату доўгу будынку БРГЦ. Было праведзена шмат працы над даглядам і ўладжаньнем маёмасьці «Слуцак», асабліва дзякуючы ахвярнай працы сп. Б. Кіркі.

Шмат працы ўлажылі сябры Парафіяльнай Рады й наагул парафіяне для падрыхтоўкі 15-годзьдзя парафіі, што было відаць з добрага выніку самога сьвята. Парафіяльная Рада добра была рэпрэзэнтаваная на епархіяльным Саборы, што адбыўся 31 жніўня 1969 г. у Нью-Ёрку. Парафія можа пахваліцца, што ўжо ад даўжэйшага часу маем памочніка ўладыку Мікалаю айца протаярэя Міхаіла, які служыць у нашай царкве, і ў сувязі з абслугой парафіі ў Дэтройце ў нас няма перарывак у багаслужбах. Ізноў было арганізавана калядаваньне, ялінка для дзяцей у часе калядных сьвятаў і наапошкі найлепш як усе папярэднія гады аб'езд са сьвятой вадой.

Усе гэтыя пералічаныя й непалічаныя працы ды захады выконваліся сябрамі Парафіяльнай Рады й падтрымоўваліся парафіянамі, безь якіх падтрымкі ніякія захады не маглі б быць зрэалізаваныя.

Тут маю нагоду падзякаваць усім сябром Рады, Яго Прэасьвяшчэнству ўладыку Мікалаю, усім парафіянам і прыхільнікам нашай Сьвятой Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы за падтрымку ў нашай цяжкой і няўдзячнай часам працы, але затое можна сьмела сказаць надта карысную і плённую на працягу апошніх двух гадоў.

ПРЫЎІТАНЬНЕ
ДА ГАСЬЦЕЙ XX СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСАЎ
ПАЎНОЧНАЙ АМЭРЫКІ

Найпачэсьнейшы ўладыка Мікалай, Мітрапаліт
Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы,
Высокадастойныя ўдзельнікі й госьці!

Маю вялікі гонар вітаць вас на XX Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі ад імя Галоўнай Управы й Сяброў ЗБК.

Дазвольце вітаць тут усіх нялічных ужо вэтэранаў першай сустрэчы, што адбылася сорок год таму пры вадаспадзе Ніагара ў Канадзе й тых, што толькі першы або другі раз сваёй прысутнасьцю ўзьвялічваюць нашу традыцыйную імпрэзу. Усе тыя, каму не давялося дачакацца сьняжняшняга дня, напэўна, цешацца, а мо нават і зайздросьцяць нам, калі там, дзе яны ёсьць, гэта дазваляецца, што наша сёлетняя сустрэча адбываецца ў такіх умовах, якіх ня так даўно таму назад цяжка было прадугледзіць. На працягу часу былі розныя галоўныя тэмы Сустрэчаў, але хіба ніводная зь іх да гэтага часу не была такой важнай і на часе, як сёлетняя. На працягу больш за сорок год было шмат напісана й сказана пра беларускую дзяржаўнасьць і гістарычную спадчыну беларускага народу, але, на вялікі жаль, усё гэта адбывалася сярод нашых суродзічаў на чужыне. Праз увесь той час на Бацькаўшчыне на такія тэмы гаварылася й пісалася зусім іншае і ў іншым сьвятле адлюстроўвалася, не гаворачы пра нейкія там сустрэчы беларусаў у Паўночнай Амэрыцы. Зь вялікай прыемнасьцяй магу сьняня сьцьвердзіць, што гэткая сытуацыя ўжо хіба будзе таксама гістарычнай прошласьцяй, бо сьняня дьяспара й Бацькаўшчына гавораць пра тую самую гісторыю Беларускага Народу, што пачынаецца недзе ў VIII—IX стст., а не 1 студзеня 1919 г.

Ужо зроблена велічэзная праца ў галіне адбудовы беларускай дзяржаўнасьці, якая дасьць шматлікія плёны на доўгія часы

будучыні, але яшчэ й астаецца шмат працы нават непачатай або толькі зробленай павярхова. Удасканаленьне ўсяго, што патрэбна дзеля здоровага існаваньня й разьвіцьця беларускай дзяржавы, патрабуе шмат высілкаў і здоровага рассудку ад нас усіх. Усе мы супольна мусім выкарыстоўваць кожнага чалавека, кожную нагоду, каб дасягнуць нашай супольнай мэты, канчатковай адбудовы беларускай дзяржаўнасьці, дзе ўсе грамадзяне знойдуць сабе месца й будуць магчы чужаца вартаснымі грамадзянамі сваёй бацькаўшчыны.

Жадаю ўсім плённай працы, духовага адпачынку, вясёлай забавы й шчасьлівага павароту да месца свайго жытла, ці то на бацькаўшчыне, ці недзе ў шырокім сьвеце з добрымі думкамі й новай сілай да далейшай працы на карысьць нашага Беларускага Народу.

Жыве Беларусь!

6 верасня 1992 г.

СТАНОВІШЧА Й ПРАПААНОВЫ
Ліст да старшыні Рады БНР сп. Язэпа Сажыча

Да разгляду на паседжаньні 28 лістапада 1992 г.

У гэтым годзе мне давялося два разы быць у Беларусі. Абодва разы на запрошаньне Беларускага Народнага Фронту «Адраджэньне», але ў справах, больш зьвязаных з праваслаўнай Царквой. Абодва разы меў добрую нагоду знаёміцца з гаспадарчым і палітычным становішчам у Беларусі дзякуючы прыватным назіраньням і кансультацыі зь сябрамі з БНФ. З усяго можна зрабіць выснаў, што беларускае адраджэньне ідзе вельмі паволь, зь вялікімі цяжкасьцямі й зь перашкодамі з боку розных дзейнікаў, непрыхільных да беларусізацыі. Яшчэ далёка да нечага, што магло б нагадваць дэмакратычны лад, пашану асобы й пашану да іншадуманьня. Уладу ў Беларусі цяпер фактычна мае ў сваіх руках Савет міністраў, які дыктуе сваю волю Вярхоўнаму Савету. Невялікая апазыцыя ёсьць замалая, каб нешта рабіць эфэктыўнае супраць бальшыні ў Вярхоўным Савете. Рэфэрэндум, якога жадала амаль паўмільёна выбаршчыкаў, адложаны на задні плян і, напэўна, не адбудзецца зусім, а будуць выбары ў Вярхоўны й мясцовыя саветы, да якіх посткамуністы хочуць адпаведна падрыхтавацца, каб іх выйграць і такім чынам утрымаць уладу ў сваіх руках.

Прыватызацыя народнай гаспадаркі ідзе на аснове відавочнага раскрадання або расьцягвання ўсяго, што толькі можна. Новага нічога ня робіцца, а пачынанні нялічных прадпрымальнікаў апататкоўваюцца да такой ступені, што няварта нешта рабіць. Зямлю сялянам не даюць, а калі даюць, дык пры такіх умовах, што вельмі цяжка на ёй загаспадарыцца, бо няма адпаведных законаў на крэдыты й наагул на чым новая гаспадарка магла б апірацца. Такім чынам, гаспадарка астаецца надалей пад камандным кіраўніцтвам Саўміну, а народ бяднее дзякуючы шалёнай інфляцыі й залежнасьці Беларусі ад расейскага рубля.

Сродкі масавага пераказу надалей астаюцца залежнымі й пад кантроляй ураду й выконваюць ролю адзелу прапаганды, а ня сродкамі агульнай інфармацыі.

Беларусізацыя народнай асьветы ідзе вельмі паволі й ёсьць вялікія намаганні ўвесці афіцыйнае дзвюхмоўе, што азначала б дамінацыю расейскай мовы на тэрыторыі Беларусі.

Паколькі беларуская дыяспара мае доступ да дзяржаўных дзейнікаў заходніх дзяржаў, на тэрыторыя якіх пражывае, павінна рабіць нейкія стануўчыя захады, каб супрацьдзеіць плянам новага панявольваньня беларускага народу, а дапамагаць ствараць у Беларусі сапраўдную беларускую дэмакратычную дзяржаву. На маю думку, гэта можна рабіць наступнымі спосабамі.

1. Супольна зь Беларускім народным фронтам «Адраджэньне», апіраючыся на фактах, інфармаваць адпаведныя дзейнікі заходніх дзяржаваў пра сапраўдны палітычны стан у Беларусі, параўноўваючы яго да балтыйскіх краінаў і самой Расеі.

2. Абапіраючыся на фактах, інфармаваць заходнія дзяржавы пра ход дзікай прыватызацыі й гаспадарчыя махінацыі камуністаў ды тармажэньне сапраўднай рыначнай сыстэмы народнай гаспадаркі Беларусі.

3. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі мае актыўна быць заангажаваная ў інфармацыі пра падзеі ў Беларусі й быць надалей абаронцам Беларускага Народу перад новай пагрозай таталітарнага рэжыму, які хоча замацавацца на месцы былой камуністычнай дыктатуры.

4. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі мае за ўсялякую цану працягваць сваё існаваньне й дзейнасьць, бо яшчэ далёка да поўнай незалежнасьці й дэмакратычнага ладу ў Беларусі,

каб Рада БНР магла перадаць свае паўнамоцтвы цяперашнім уладам, якія кіруюць беларускім народам. Гэта можа адбыцца толькі тады, калі Беларусь станецца дэмакратычнай краінай водле стандарту, які прызнаецца заходнімі дэмакратыямі.

ДАКЛАД НА ДЗЕНЬ ГЕРОЯЎ БЕЛАРУСІ

Большыня з нас прывыкла, што недзе ў канцы лістапада трэба адзначыць Дзень герояў Беларусі, або Ўгодкі Слуцкага Збройнага Чыну, або проста дзень беларускай памяці. Які б назоў гэтаму свята мы ні далі б, значэньне яго аднолькавае. З даўных даўно нашы продкі паміналі сваіх папярэднікаў на Дзяды, што таксама недалёка гэтай даты. Заходнія народы ад канца й Сусьветнай вайны прынялі дзень 11 лістапада, каб памінаць сваіх продкаў, што аддалі сваё жыцьцё ў імя свабоды й дэмакратыі. Як з гэтага кароткага ўступу відаць, мы не адны й нічога новага тут ня выдумалі, толькі нармальна выконваем свой свята людзкі абавязак перад нашымі папярэднікамі й адначасова перад гісторыяй нашага народу. Народ і кожная яго найменшая частка, што ня памятае сваёй мінуўшчыны, ня можа называцца народам. Народы, якія забыліся сваю гісторыю, сваё прошлае, перастаюць быць годнымі й роўнымі між усіх народаў нашай зямлі. Мы народ стары, з доўгай і слаўнай гісторыяй, якую ў нас стараліся празь некалькі стагодзьдзяў адабраць, вырваць з нашай памяці толькі таму, каб мы перасталі быць роўнымі зь іншымі. Той, хто хоча панаваць над іншым, у першую чаргу стараецца панізіць яго, выкінуць зь яго пачуцьцяў годнасьць і пачуцьцё вартасьці, каб такім чынам павысіць сябе й быць панам над духова слабейшымі. Нягледзячы на прагрэс у канцы ХХ ст., яшчэ да сяння нам стараюцца ўкласьці, што мы ёсьць малодшым братам нашага ўсходняга суседа, калі ў сапраўднасьці гістарычная праўда гаворыць адваротнае. Калі наш усходні сусед вучыўся лічыць на пальцах, дык наша культура мела ўжо друкаванае слова. А што можна сказаць пра славу беларускага войска пад Воршай? Вось толькі маленькія прыклады таго, што мы былі, ёсьць і будзем вартыя нашай гісторыі, вартыя нашых папярэднікаў, якія дбалі пра свой народ, дбалі пра ягоны лёс, пра ягоную будучыню. Яны дзеля гэтай любові не шкадавалі свайго жыцьця й ад якоў складалі яго на ахвярнік Бацькаўшчыны. Іхная ахвяра не пайшла дарма. Плэны іхніх цяр-

пеньняў сяння на нашых вачох пачынаюць пускаць парасткі й пры добрым старанні ўсіх нас, тут на чужыне й там на бацькаўшчыне, дадуць добры плён у блізкай будучыні.

Слуцкі Збройны Чын — гэта была вайна Беларускай Народнай Рэспублікі супраць новага панявольняння ў форме навастворанай бальшавіцка-расейскай імперыі. Слуцкі фронт ня быў адзіным месцам змаганьня з наступаючымі акупацыйнымі бальшавіцкімі арміямі. Другім вялікім адрэзкам фронту БНР была Армія Балаховіча, што дзейнічала ў паўднёвых раёнах Беларусі. Меншых асяродкаў супраціву бальшавіцкай акупацыі Беларусі было шмат, толькі з прычыны іхняга больш спантанічнага характару яны вялікай увагі гісторыі не прыцягнулі да сябе, апроча кароткіх зацемак у рознай прэсе таго ці пазнейшага часу і ў часе крывавак бальшавіцкіх расправах над іх удзельнікамі ў пазнейшыя часы. Усё вышэй сказанае цвёрдзіць, што беларускі народ не жадаў быць далучаным да новай расейскай імперыі так, як не хацеў гэтага раней, калі пад Воршай годна бараніўся ад таго ж усходняга суседа, гэтак і цяпер не жадае новай залежнасці ад гэтак званай «дэмакратычнай Расеі». Сьведкі гэтаму — усенародныя паўстанцы 1863 г. з Кастусём Каліноўскім на чале. Сьведкі гэтаму — беларускія Дзекабрысты. Сьведкі гэтаму — рабочы рух у рэвалюцыі 1905 г. Сьведкі гэтаму — Нашаніўская пара й яе «Вянок» М. Багдановіча: Акт 25 Сакавіка 1918 г. Сьведкі гэтаму — Слуцкія й іншыя змагары 1918—1920 гг. Сьведкі гэтаму — пакутнікі сталінскіх рэпрэсіў 1930-х гг. Сьведкі гэтаму — канцлягеры Сібіры. Сьведкі гэтаму — брацкія магільні ў Курапатах. Усе яны сьведчаць пра нязломную волю беларускага народу жыць і быць незалежнымі на сваёй зямлі, і ніякія варожыя сілы гэтай волі ня зломляць, нягледзячы на велічэзныя ахвяры. Мы таксама ёсьць сьведкамі гістарычных падзеяў і ня маем права заставацца абьякавымі таму, што нам сяння нічога не пагражае, або таму, што мы выбралі новае месца жыхарства й знаходзімся далёка ад Беларускай рэаліі. Калі мы хочам быць вартаснымі людзьмі, дык нашым абавязкам заўсёды памятаць нашых папярэднікаў, якія аддалі сваё жыццё зь верай, што іхным нашчадкам будзе лепш і свабодней жыць.

Беларусь пачынае станавіцца на свае ўласныя ногі, хоць зь вялікімі цяжкасцямі й пры вялікіх перашкодах звонку й знутры. Нягледзячы на ўсё, нават тыя вышэй пастаўленыя людзі, што яшчэ ўчора ставіліся абьякава да Беларускай дзяржаўнасці, сяння пачынаюць разумець, што доля Беларускага на-

роду можа стацца лепшай толькі ў сваёй уласнай дзяржаве, за якую ішлі ў бой Слуцкія змагары. Ім цяжка пагадзіцца з праўдай, што яны й уся народная маса былі нахабна ашуканыя й ішлі на павадку маны. Нічога дзіўнага, што калі ўжо ўсвядомленая частка Беларускага народу адзначае слаўныя старонкі нашай гісторыі, дык ім за ўсякую цану падхалімы — нявольнікі нашых суседзяў — стараюцца перашкодзіць. Але ўсё гэта дарма. Так як нельга людзкімі высылкамі зацьміць сонца, так нельга схаваць праўды нашаўсёды ад народу, які ўжо прачынаецца зь нявольнічага сну.

Наша жыццё ёсьць параўнаўча кароткім у адносінах да вечнасці. Таму мы хочам бачыць плёны нашых высылкаў сяння. Але трэба быць рэальнымі й разумець, што няволя 200 гадоў пакінула вялікі сьлед на душы нашага народу й праз пару год гэтага сьледу сьцерці нельга. На гэта спатрэбіцца яшчэ шмат часу й высылку, нават хоць такога скромнага, як сьвяткаваньне слаўных угодкаў Слуцкага Збройнага Чыну або іншых нацыянальных сьвятаў і ўгодкаў. Але, калі мы далучаемся да нашых суродзічаў на бацькаўшчыне, далучаемся да іхнага высылку ўва ўсіх пачынаньнях, дык наш супольны высілак набярэ сілы й дасьць належны плён на славу тых, хто аддаў сваё жыццё на аўтар Бацькаўшчыны.

Дзень угодкаў Слуцкага Збройнага Чыну павінен у кожнага з нас выклікаць пачуцьцё гонару й павагі ў дачыненні да нашых Герояў, бо яны як сьветачы паказваюць нам шлях, па якім мы й нашы суродзічы на бацькаўшчыне павінны ісьці. Яны даюць нам прыклад, што мы павінны любіць свой народ, сваю зямлю, што дала нам жыццё, нягледзячы, дзе б мы ні знаходзіліся. Мы musim жыць і працаваць для свайго народу так, як гэта робяць іншыя народы, што праз стагодзьдзі былі пасьмешышчам сьвету, але праз сваю адданасьць і веру ў сябе здабылі сабе павагу й сваю Бацькаўшчыну. Я думаю, што вы ведаеце, пра каго тут ідзе гутарка. Вось якраз з такіх нам і трэба браць прыклад і выкарыстоўваць набыты досвед дзеля нашай агульнай справы. За апошніх 76 год мы страцілі прыблізна па-над шэсьць мільёнаў нашага народу толькі таму, што нашы продкі, нашы бацькі й браты хацелі жыць сваім жыццём на сваёй Бацькаўшчыне. Пра зьнішчаных фашыстамі шэсьць мільёнаў гэбрайскага народу гаворыць цэлы сьвет, пра іх вучаць у школах, ставяць памятнікі, робяць фільмы. А што й хто ведае пра ахвяры Беларускага народу? Хто ведае ці ўспамінае пра 250 000 замардаваных камуністычным рэжымам у адных толькі Курапатах?

Мы самі ўжо пачынаем забывацца пра тое, што ў Беларусі цяпер жыве толькі ня цэлых адзіннаццаць мільёнаў жыхароў, і тое ня ўсё карэннае насельніцтва. На тэрыторыі Польшчы, што на адну траціну большая за Беларусь, сяньня жыве недзе каля сарака мільёнаў людзей. Калі браць пад увагу падобныя ўмовы, у якіх была Беларусь і наш заходні сусед апошніх 200 год, дык параўнаўча нас павінна быць недзе каля 26 мільёнаў. Тады паўстае пытаньне, што сталася з нашым народам, дзе нашыя людзі? Адказ ёсьць і павінен быць у кожнага з нас толькі адзін — у Курапатах, у Сібіры, на Салаўках, на Калыме, у Казахстане, у брацкіх магілах, на палях бою й масавых пахаваньнях па ўсёй Беларусі.

Вось чаму сяньняшні дзень мусіць быць сьвятам у нашых сэрцах ня толькі ўспамінам пра Слуцкі Збройны чын, але днём памяці па ўсіх тых мільёнах, якіх нельга далічыцца й пра якіх да сяньня статыстыка нічога не ўспамінае так, як бы нічога асаблівага не адбылося ў жыцьці нашага народу цягам апошніх 200 год і асабліва 76 апошніх. Як не балюча й крыўдна, але да сяньня ў Беларусі няма афіцыйнага дня памяці народных Герояў, якія ня ёсьць нечым зьвязаным з камуністычным рэжымам. Няма помнікам тым, хто ў сапраўднасьці бараніў Беларусь праз стагодзьдзі. Так няма помніка ў Беларусі й ахвярам бальшавіцкага фашызму ў Курапатах і іншых масавых пахаваньняў бальшавіцкага тэрору ў Беларусі або па-за яе межамі. Мы тыя, што ўжо дзясяткамі год адарваньня ад бацькаўшчыны, сьвяткуем дзень Герояў Беларусі, і вы, тыя, хто апынуліся на чужыне пазьней і далучыліся да беларускага грамадзкага жыцьця, сяньня адной сям'ёй аддаём чэсьць і славу ўсім тым, што памёрлі за Бацькаўшчыну, ставячы ў нашых душах ім несьмяротны помнік. Адначасна верым, што ўжо недалёкі той час, што ўся Беларусь будзе сьвяткаваць дзень памяці Герояў Беларусі, а замест бальшавіцкіх балваноў стануць помнікі тым, хто стагодзьдзямі бараніў свой народ ад поўнага вынішчэньня, што было заплянавана нашымі няпрошанымі апекунамі. Толькі тады мы будзем магчы сапраўды сказаць: «Сьпі пад Курганам Герояў. Твой шлях ідзе так, змагару, як ты хацеў, калі ішоў у бой, або на пакутніцкую сьмерць, каб жыла Бацькаўшчына...»

Жыве Беларусь!

3 сьнежня 1994 г.